

ศึกษาวิเคราะห์พระโพธิละผู้มีใบลานเปล่า

An Analytical Study of Phra Pothila and the Symbolism of Blank Palm-Leaf Manuscripts

พระมหาสมศรี ติกขปณฺโณ

Pharmaha Somsri Tikkhapanno

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Roi Et Campus

E-mail: teddy.bo.ntk@gmail.com

Received: 5 June 2024; Revised: 29 June 2024; Accepted: 2 July 2025

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาชีวประวัติ การปฏิบัติธรรม และบทบาทของพระโพธิละ รวมถึงการวิเคราะห์บทเรียนและข้อคิดที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาตนเองของพระสงฆ์และบุคคลทั่วไป การวิจัยใช้วิธีการ วิจัยเอกสารเชิงคุณภาพ (Documentary Research) โดยรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร บันทึกใบลาน และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผลการศึกษาพบว่า พระโพธิละมีบทบาทสำคัญทั้งด้านการศึกษา การเผยแผ่พระพุทธศาสนา และการอนุรักษ์ใบลาน การถูกตำหนิว่าเป็น “ผู้มีใบลานเปล่า” เป็นปรากฏการณ์ที่สะท้อนบริบททางสังคม วัฒนธรรม และการตีความทางศาสนา นอกจากนี้ พระโพธิละได้พัฒนาตนเองโดยการประยุกต์ใช้สัปปริยธรรม 7 และ อิทธิบาท 4 ในการฝึกฝนศีล คุณธรรม และการปฏิบัติธรรมอย่างเป็นระบบ การเผยแผ่ธรรมแก่ชุมชนช่วยเสริมสร้างการเรียนรู้ร่วมและสมดุระหว่างตนเองกับสังคม ผลการวิจัยชี้ให้เห็นข้อคิดสำคัญว่า การพัฒนาตนเองควรผสมผสานระหว่างการศึกษา การปฏิบัติธรรม คุณธรรม การอดทนต่ออุปสรรค และการแบ่งปันความรู้ต่อสังคม

คำสำคัญ: พระโพธิละ, การพัฒนาตนเอง, สัปปริยธรรม 7, อิทธิบาท 4, ชีวประวัติ

Abstract

This research article aims to study the biography, Buddhist practice, and roles of Phra Photila, as well as to analyze lessons and insights applicable to self-development for monks and the general public. The study employed a qualitative documentary research approach, collecting data from documents, palm-leaf manuscripts, and related research studies. The findings reveal that Phra Photila played a significant role in education, the propagation of Buddhism, and the preservation of palm-leaf manuscripts. The criticism of him as a “monk with blank palm leaves” reflected social, cultural, and religious interpretive contexts. Moreover, Phra Photila developed himself by applying the Seven Factors of a Good Person (Sappurisa Dhamma 7) and the Four Bases of Success (Iddhipada 4) in cultivating morality, virtues, and systematic Buddhist practice. His dissemination of Dhamma to the community fostered shared learning and balanced self-development with social responsibility. The study highlights that self-development should integrate education, practice, morality, resilience, and knowledge sharing for the benefit of society.

Keywords: Phra Photila, self-development, Sappurisa Dhamma 7, Iddhipada 4, biography

บทนำ

พระพุทธศาสนาในฐานะสถาบันทางศาสนา มิได้ทำหน้าที่เพียงเป็นศูนย์กลางทางจิตใจของผู้คน หากยังมีบทบาทในฐานะ “สถาบันทางสังคม” (social institution) ที่ทำหน้าที่กำหนดบรรทัดฐานทางศีลธรรม และจริยธรรมให้แก่สังคมมาโดยตลอด กล่าวได้ว่าพระพุทธศาสนาเป็นกลไกสำคัญในการธำรงรักษาความสงบเรียบร้อยของชุมชนและประเทศชาติ ผ่านกระบวนการปลูกฝังศีลธรรม จัดระบบการศึกษา และสร้างวัฒนธรรมแห่งการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ (ปรีชา ช้างขวัญยืน, 2550)

ในแง่นี้ วัดในพระพุทธศาสนาไม่เพียงเป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา แต่ยังเป็นสถาบันการศึกษาและพัฒนาชุมชน มีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดความรู้ ทั้งทางโลกและทางธรรม โดยเฉพาะในอดีตที่วัดทำหน้าที่เป็นโรงเรียนสำหรับเยาวชน สร้างให้เกิดความรู้ทั้งด้านอักษรศาสตร์และหลักธรรม ซึ่งกลายเป็นรากฐานของการศึกษาของชาติ (สุนทร พันธุ์สุวรรณ. 2555) ยิ่งไปกว่านั้น วัดยังเป็นศูนย์กลางกิจกรรมทางสังคม เช่น การจัดงานประเพณี การช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้ยาก และการทำหน้าที่เป็นศูนย์รวมพลังของชุมชน ดังนั้น พระพุทธศาสนาจึงเป็นมากกว่าศาสนา หากแต่เป็นกลไกที่หล่อหลอมวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ของสังคมไทย

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาในเชิง “การเรียนรู้และการปฏิบัติ” พบว่าพระพุทธศาสนามีสองมิติที่เกี่ยวคู่กัน ได้แก่ ปรีชาธรรม และ ปฏิบัติธรรม อันเป็นเสาหลักของการดำรงและสืบทอดพระศาสนา ปรีชาธรรมคือการศึกษารเรียนรู้พระธรรมวินัย เนื้อหาทางคัมภีร์ ตลอดจนแนวคิดเชิงทฤษฎีที่บันทึกไว้ในพระไตรปิฎก เพื่อสร้างความเข้าใจอย่างถูกต้องและชัดเจนต่อหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2556) ส่วนปฏิบัติธรรมคือการน้อมนำหลักธรรมไปสู่การฝึกฝนจริง เช่น การเจริญสติภาวนา การรักษาศีล และการพัฒนาจิตใจให้เกิดปัญญาและความหลุดพ้นจากกิเลส

พระพุทธองค์ตรัสว่า “โย ธมมํ ปสฺสตี โส มํ ปสฺสตี” หมายถึง “ผู้ใดเห็นธรรม ผู้นั้นเห็นเรา” อันสะท้อนให้เห็นว่าเป้าหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนามีใช่เพียงการท่องจำหรือรู้ตำรา แต่คือการเข้าถึงความจริงของธรรมชาติผ่านการปฏิบัติจริง (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) คำตรัสนี้เป็นการยืนยันว่า *ปรีชา* หากปราศจาก *ปฏิบัติ* ย่อมไม่อาจนำไปสู่การเข้าถึงแก่นแท้ของพระธรรมได้

เมื่อพิจารณาในเชิงโครงสร้างของพระพุทธศาสนา นักวิชาการได้ชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์เชิงเกี่ยวคู่ระหว่างปรีชา ปฏิบัติ และปฏิเวธ (ผลแห่งการปฏิบัติ) โดยปรีชาเป็นเสมือน แผนที่ทางปัญญา ที่ชี้แนะแนวทาง ปฏิบัติเป็นการเดินทางตามแผนที่ ส่วนปฏิเวธคือ การถึงจุดหมายปลายทาง หรือการบรรลุธรรมตามลำดับขั้น ดังนั้น หากบุคคลใดมุ่งเน้นเพียงการศึกษาโดยขาดการปฏิบัติ ย่อมไม่ต่างจากผู้มีแผนที่แต่ไม่เคยออกเดินทาง ในทางกลับกัน หากมีแต่การปฏิบัติที่ปราศจากรากฐานทางปรีชา ย่อมเสี่ยงต่อความเข้าใจผิดพลาดและการเบี่ยงเบนออกนอกทาง (ราชบัณฑิตยสถาน, 2551)

การศึกษาเรื่องพระโปฐิละจึงสะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนถึงปัญหานี้ พระโปฐิละเป็นผู้แตกฉานในพระไตรปิฎก ได้รับการยกย่องจากพระพุทธเจ้าในฐานะผู้ทรงปรีชา แต่กลับถูกเรียกว่า “ใบลานเปล่า” เนื่องจากแม้มีความรู้มากมาย หากขาดการน้อมนำไปสู่การปฏิบัติจริง ก็ไม่สามารถนำไปสู่การหลุดพ้นได้ เหตุการณ์นี้ไม่เพียงเป็นกรณีศึกษาทางประวัติศาสตร์ แต่ยังเป็นบทเรียนเชิงพุทธจริยศาสตร์ ที่สะท้อนถึงคุณค่าของการบูรณาการปรีชาและปฏิบัติ (ธรรมธारा, 2556)

จากการวิเคราะห์ในเชิงวิชาการ การมุ่งเน้นปรีชาเพียงอย่างเดียวอาจทำให้พระพุทธศาสนากลายเป็นเพียงสถาบันทางความรู้ (epistemic institution) ที่เน้นทฤษฎีและตำรา แต่ขาดการสร้าง “วิถีแห่งการปลดปล่อย” อันเป็นเป้าหมายสูงสุดของพระศาสนา ดังนั้น งานวิจัยเกี่ยวกับพระโปฐิละจึงมิใช่เพียงการศึกษาชีวประวัติ แต่เป็นการชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการปฏิบัติธรรม ในฐานะหนทางที่จะทำให้พระพุทธศาสนามีชีวิตและพลังที่แท้จริงสำหรับผู้คนในทุกยุคสมัย (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2556)

อย่างไรก็ตาม ในประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา พบว่ามีพระเถระผู้มีความรู้แตกฉานในปรีชาธรรม แต่กลับขาดการปฏิบัติธรรมอย่างจริงจัง หนึ่งในนั้นคือ พระโปฐิละ พระเถระผู้มีชื่อเสียงในยุคพุทธกาล เป็นอาจารย์ที่เชี่ยวชาญพระไตรปิฎกจนได้รับความเคารพจากสานุศิษย์จำนวนมาก แต่กลับมิได้รับความเคารพจากพระพุทธเจ้าและพระอรหันต์ เนื่องจากมิได้ลงมือปฏิบัติธรรมให้บรรลุผล เรื่องนี้ปรากฏชัดในพระวินัยปิฎก

และคัมภีร์อรรถกถาหลายแห่ง ซึ่งบรรยายว่าพระพุทธเจ้ามักเรียกพระโปฐิละว่า “ท่านผู้มีใบลานเปล่า” (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) คำเปรียบเปรยนี้สะท้อนให้เห็นถึงความไม่สมบูรณ์ของการยึดถือแต่ตำราโดยปราศจากการลงมือปฏิบัติจริง

กรณีพระโปฐิละจึงเป็น กรณีศึกษาที่มีคุณค่าทางวิชาการและการปฏิบัติ เพราะชี้ให้เห็นถึงความไม่สมดุลระหว่างการเรียนรู้ทางทฤษฎีกับการปฏิบัติจริง ความรู้ที่ไม่ได้นำไปปฏิบัติเปรียบเสมือน “ใบลานเปล่า” ซึ่งแม้จะมีรูปร่างภายนอกสวยงาม แต่กลับว่างเปล่าจากเนื้อหาที่แท้จริง เช่นเดียวกับผู้ที่มีความรู้ทางธรรมมากมายแต่ไม่ลงมือฝึกตน ย่อมไม่สามารถเข้าถึงความจริงของพระธรรมได้

สำหรับสังคมไทยในปัจจุบัน กรณีพระโปฐิละยังคงเป็นบทเรียนที่สำคัญ เพราะการศึกษาพระพุทธศาสนาในปัจจุบันจำนวนมากมุ่งเน้นไปที่การเรียนรู้ปริยัติธรรมในเชิงวิชาการ ทั้งในระบบการศึกษาของคณะสงฆ์และสถาบันการศึกษา แต่กลับขาดการเน้นย้ำในเรื่องการปฏิบัติธรรม เช่น การเจริญสติภาวนา การฝึกสมาธิ หรือการนำหลักธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิตจริง (พิสิฐ วงศ์วัฒนศานต์, 2563) ผลลัพธ์คือผู้เรียนจำนวนมากแม้มีความรู้ทางทฤษฎี แต่ไม่สามารถนำหลักธรรมมาเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาชีวิตและสังคมได้อย่างแท้จริง

ดังนั้น การศึกษาวิเคราะห์พระโปฐิละจึงเป็นแนวทางที่มีคุณค่า เพราะช่วยเน้นย้ำถึงความจำเป็นในการผสมผสานทั้งสองมิติของพระพุทธศาสนาเข้าไว้ด้วยกัน กล่าวคือ การเรียนรู้ปริยัติธรรมควบคู่ไปกับการปฏิบัติธรรม เพื่อให้เกิดทั้งความเข้าใจและการเข้าถึงอย่างแท้จริง งานวิจัยนี้จึงมีความสำคัญในการเสนอแนะให้สังคมพุทธในปัจจุบันกลับมาให้ความสำคัญกับการฝึกปฏิบัติธรรม ไม่เพียงในเชิงพิธีกรรม แต่ในเชิงปฏิบัติจริง เพื่อให้พระพุทธศาสนายังคงเป็นพลังในการพัฒนาคนและสังคมได้อย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์การวิจัย

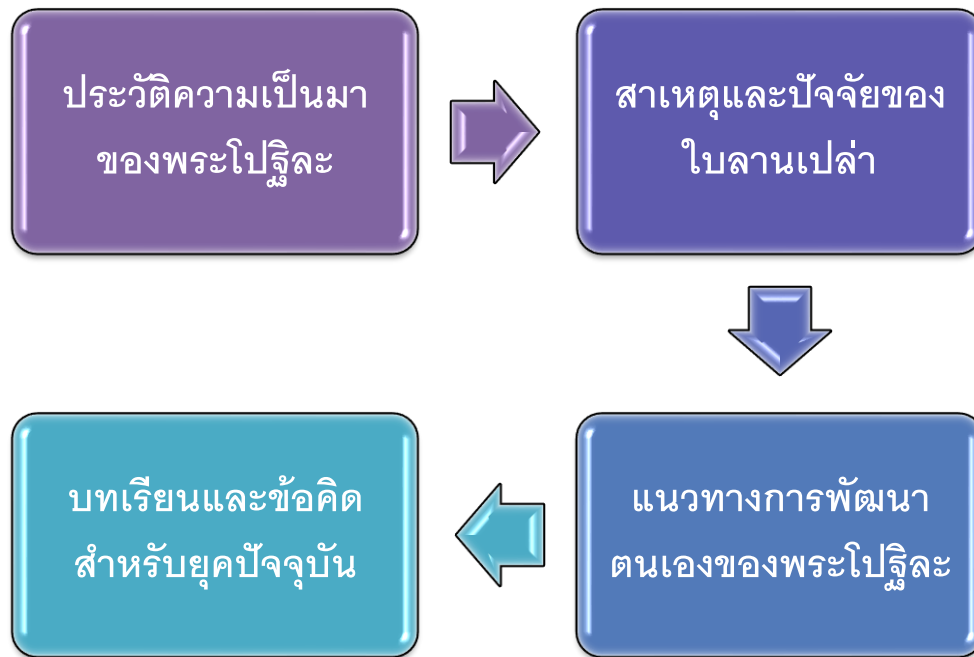
- 1) เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของพระโปฐิละ
- 2) เพื่อวิเคราะห์สาเหตุและปัจจัยที่ทำให้ท่านได้รับการตำหนิว่าเป็น "ผู้มีใบลานเปล่า"
- 3) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาตนเองของท่านจนบรรลุธรรม
- 4) เพื่อสรุปบทเรียนและข้อคิดจากเรื่องราวของพระโปฐิละ

กรอบแนวคิดการวิจัย

งานวิจัยนี้มุ่งศึกษากรณีของพระโปฐิละ โดยใช้แนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาพระพุทธศาสนา การสืบทอดความรู้ผ่านใบลาน และการปฏิบัติธรรม เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างบุคลิกและบทบาทของพระสงฆ์กับ กระบวนการพัฒนาตนเองทางจิตวิญญาณ กรอบแนวคิดของการวิจัยสามารถแบ่งออกเป็น 4 ส่วนหลัก ดังนี้ 1) ประวัติความเป็นมาของพระโปฐิละ 2) สาเหตุและปัจจัยของใบลานเปล่า 3) แนวทางการพัฒนาตนเองของพระโปฐิละ 4) บทเรียนและข้อคิดสำหรับยุคปัจจุบัน

โครงสร้างกรอบแนวคิดการวิจัยนี้สะท้อนการเชื่อมโยงระหว่าง ตัวบุคคล (พระโปฐิละ) วัฒนธรรมและ

สัญลักษณ์ (ไบลานและการศึกษา) กระบวนการปฏิบัติ (ปริยัติ-ปฏิบัติ-ปฏิเวธ) และผลลัพธ์เชิงการเรียนรู้และการพัฒนาตนเอง แสดงเป็นแผนภาพได้ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้ รูปแบบการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ซึ่งเป็นการศึกษาค้นคว้าจากข้อมูลที่เป็นลายลักษณ์อักษรที่ปรากฏอยู่แล้วในคัมภีร์ เอกสาร และงานวิชาการต่างๆ เพื่อรวบรวมข้อมูลวิเคราะห์ สังเคราะห์ และสรุปผลตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยผู้วิจัยจะใช้หลักการวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (Critical Analysis) เพื่อตีความและทำความเข้าใจเรื่องราวของพระโปธิละอย่างลึกซึ้ง

2. เครื่องมือในการวิจัย

ผู้วิจัยใช้การอ่าน การบันทึก การสรุป และการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยตนเองเป็นเครื่องมือหลักในการดำเนินงาน

3. แหล่งข้อมูลและการรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลอย่างเป็นระบบจากแหล่งข้อมูลสำคัญดังนี้

1) **ข้อมูลปฐมภูมิ** พระไตรปิฎก โดยเฉพาะในส่วนของ ขุททกนิกาย ธรรมบท ซึ่งเป็นแหล่งข้อมูลหลักที่กล่าวถึงเรื่องราวของพระโพธิ์โดยตรง

2) **ข้อมูลทุติยภูมิ** คัมภีร์อรรถกถาและฎีกา โดยเน้นที่ อรรถกถาธรรมบท (ธัมมปทัฏฐกถา) ซึ่งเป็นคัมภีร์ที่ให้รายละเอียดเชิงลึกเกี่ยวกับเรื่องราวของพระโพธิ์

3) **เอกสารทางวิชาการ** รวบรวมจากหนังสือ ตำรา บทความ วารสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องราวของพระโพธิ์ รวมถึงแนวคิดเรื่องปริยัติและปฏิบัติจากนักปราชญ์ทางพระพุทธศาสนา เช่น พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต)

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

หลังจากรวบรวมข้อมูลแล้ว ผู้วิจัยจะนำข้อมูลมาวิเคราะห์โดยใช้กระบวนการดังนี้

1) **การวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis)** บรรยายและเรียบเรียงเรื่องราวของพระโพธิ์ตามที่ปรากฏในคัมภีร์อย่างเป็นขั้นตอน ตั้งแต่ประวัติความเป็นมาจนถึงการบรรลุธรรม

2) **การวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ (Critical Analysis)** วิเคราะห์สาเหตุที่แท้จริงที่ทำให้ท่านได้รับการตำหนิว่าเป็น "ผู้มีใบลานเปล่า" โดยเชื่อมโยงกับแนวคิดทางพุทธปรัชญา เช่น มานะ (ความถือตัว), อัตตา (ตัวตน) และอุปสรรคของการยึดติดในปริยัติ

3) **การสังเคราะห์ข้อมูล (Synthesis)** สรุปและเชื่อมโยงข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการวิเคราะห์ เพื่อให้ได้บทเรียนและข้อคิดที่สำคัญจากเรื่องราวของพระโพธิ์ โดยนำเสนอเป็นแนวทางในการศึกษาและปฏิบัติธรรมที่ถูกต้องสำหรับพุทธบริษัทในปัจจุบัน

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาชีวประวัติ การปฏิบัติธรรม และบทบาทของพระโพธิ์โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์บทเรียนและข้อคิดที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาตนเองและชุมชน งานวิจัยดำเนินการโดยใช้วิธีวิจัยเอกสารเชิงคุณภาพ (Documentary Research) วิเคราะห์เอกสาร บันทึกชีวประวัติ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องอย่างเป็นระบบ มีผลการวิจัยดังนี้

1. ประวัติความเป็นมาของพระโพธิ์

1) พระโพธิ์เกิดในครอบครัวที่เคร่งครัดในพุทธศาสนา ทำให้ท่านได้รับการปลูกฝังคุณธรรมและการปฏิบัติธรรมตั้งแต่วัยเยาว์ การศึกษาพระปริยัติในระบอบวัดท้องถิ่นและการฝึกปฏิบัติสมาธิและสติช่วยวางรากฐานให้ท่านมีความรู้และความเข้าใจในหลักธรรมอย่างลึกซึ้ง

2) ท่านมีบทบาทสำคัญในภูมิภาคล้านนา ทั้งด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา การอนุรักษเอกสารใบลาน และการเป็นที่ปรึกษาแก่ชุมชน การทำงานของท่านสะท้อนบทบาทของพระสงฆ์ในฐานะศูนย์กลางทางศาสนาและสังคม รวมถึงการสร้างสมดุลระหว่างการพัฒนาตนเองกับการมีส่วนร่วมในชุมชน

พระโพธิละไม่เพียงแต่เป็นผู้ศักษาและปฏิบัติธรรมเท่านั้น แต่ยังเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้และคุณธรรมสู่ชุมชน ทำให้บทบาทของท่านมีความสำคัญต่อการศักษาและสืบสานศาสนา วัฒนธรรม และประเพณีของล้านนาในเชิงสังคมและจิตวิญญาณ

2. สาเหตุและปัจจัยที่ทำให้ได้รับการตำหนิว่าเป็น “ผู้มีโบลานเปล้า”

จากการวิเคราะห์เอกสารและบันทึกชีวประวัติ พบว่าการตำหนิพระโพธิละว่าเป็น “ผู้มีโบลานเปล้า” เกิดจากปัจจัยหลายด้าน ได้แก่

1) ปัจจัยด้านการศักษาและการฝึกอบรม

การเข้าถึงตำราโบราณและครูผู้ชำนาญด้านการจารึกอาจมีข้อจำกัด ทำให้โบลานของพระโพธิละไม่สมบูรณ์หรือว่างเปล้า การขาดโอกาสด้านการศักษาเชิงปริยัติในบางด้านจึงเป็นหนึ่งสาเหตุของคำวิจารณ์นี้

2) ปัจจัยด้านสังคมและบริบท

สภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรมและความคาดหวังของชุมชนล้านนาให้ความสำคัญกับการปฏิบัติธรรมและการเผยแผ่มากกว่าการจารึกโบลาน³ การตำหนิจึงเป็นปรากฏการณ์เชิงเปรียบเทียบ แสดงถึงความคาดหวังของชุมชนต่อพระสงฆ์มากกว่าการบกพร่องจริงของท่าน

3) ปัจจัยด้านการตีความทางศาสนาและวรรณกรรม

การวิพากษ์ “โบลานเปล้า” อาจสะท้อนการตีความเชิงศีลธรรมและการประเมินศักยภาพของพระสงฆ์ในเชิงเปรียบเทียบ ไม่ใช่การตัดสินคุณค่าของบุคคลโดยตรง การวิเคราะห์สาเหตุและปัจจัยเหล่านี้ช่วยให้เข้าใจว่าการตำหนิเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดจากบริบทสังคม วัฒนธรรม และการตีความเชิงศาสนา ไม่ใช่ข้อบกพร่องส่วนตัวของพระสงฆ์เพียงอย่างเดียว

3. แนวทางการพัฒนาตนเองจนบรรลุธรรม

จากการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงประวัติและบันทึก พบว่า พระโพธิละได้พัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องผ่านการปฏิบัติธรรมและการเรียนรู้ โดยแนวทางสำคัญ ได้แก่

1) การปฏิบัติธรรมประจำวันและการศักษา

พระโพธิละมีวัตรปฏิบัติที่เน้นการเจริญสติ สมาธิ และการรักษาศีลอย่างเคร่งครัด ควบคู่กับการศักษาพระปริยัติอย่างต่อเนื่อง วิธีการนี้สะท้อนถึงการผสมผสานระหว่างการเรียนรู้ทางวิชาการและการปฏิบัติจริง ซึ่งเป็นพื้นฐานของการบรรลุธรรม

2) การบ่มเพาะคุณธรรมและการใช้หลักธรรม

การพัฒนาคุณธรรม เช่น ความเมตตา ขันติ และความไม่ยึดติด ทำให้ท่านสามารถเผชิญคำวิจารณ์และอุปสรรคได้อย่างสงบ³ นอกจากนี้ การประยุกต์ใช้ สัปปริสธรรม 7 และ อิทธิบาท 4 ยังทำให้การพัฒนาตนเองของพระโพธิละมีระบบและทิศทางที่ชัดเจน

3) การเผยแผ่ธรรมและการเรียนรู้ร่วมกับชุมชน

การสอนศีลธรรมและธรรมะให้แก่ชาวบ้านไม่เพียงเป็นการเผยแผ่พระพุทธศาสนา แต่ยังเป็นกระบวนการที่ช่วยให้พระโปฏิละได้ทบทวน ผูกพัน และสร้างความเข้าใจที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้นในหลักธรรม การเรียนรู้ร่วมกับชุมชนจึงเป็นปัจจัยเกื้อหนุนที่ทำให้การปฏิบัติธรรมของท่านมีความสมบูรณ์และยั่งยืน

กล่าวโดยสรุป แนวทางการพัฒนาตนเองของพระโปฏิละเป็นการผสมผสานระหว่างการศึกษา การปฏิบัติ และการเผยแผ่ ซึ่งส่งผลให้ท่านสามารถบรรลุธรรมและเป็นแบบอย่างสำคัญของพระสงฆ์ล้านนา

4. บทเรียนและข้อคิดจากเรื่องราวของพระโปฏิละ

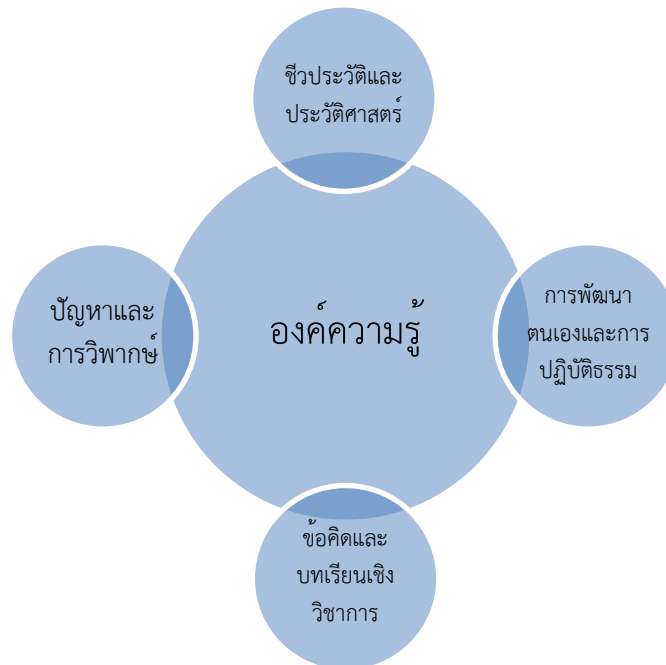
ชีวิตและเรื่องราวของพระโปฏิละเป็นเครื่องสะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนว่า การศึกษาและการปฏิบัติธรรมต้องดำเนินควบคู่กันไป การบรรลุธรรมไม่ได้เกิดขึ้นเพียงจากการเรียนรู้ทางปริยัติ หากแต่ต้องอาศัยการฝึกปฏิบัติอย่างจริงจัง จึงจะทำให้เกิดปัญญาและความเข้าใจในพระธรรมอย่างแท้จริง ประสบการณ์ของท่านสอนเราว่า แม้การถูกวิพากษ์วิจารณ์จนได้รับสมญาว่า “ผู้มีใบลานเปล่า” ก็มีใช้ความล้มเหลว หากแต่เป็นแรงผลักดันที่ทำให้ท่านใช้โอกาสนั้นในการกลับมาทบทวนตนเอง ปรับปรุง และพัฒนาชีวิตทางธรรมอย่างมั่นคง

นอกจากนี้ การยึดมั่นในคุณธรรมและจริยธรรมถือเป็นรากฐานสำคัญของความก้าวหน้า พระโปฏิละได้แสดงให้เห็นถึงการนำหลักสัปปุริสธรรม 7 และอิทธิบาท 4 มาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตทางจิตวิญญาณ ทำให้การฝึกตนของท่านเป็นระบบและมีเป้าหมายชัดเจน อีกทั้งการสอนและการเผยแผ่พระธรรมยังเป็นทั้งกระบวนการแบ่งปันแก่ชุมชนและการเรียนรู้ด้วยตนเองไปพร้อมกัน ส่งผลให้เกิดการเติบโตทั้งด้านปัญญาและเมตตาธรรม

ท้ายที่สุด เรื่องราวของพระโปฏิละยังตอกย้ำถึงความสำคัญของการสร้างสมดุลระหว่างการพัฒนาตนเองกับการอยู่ร่วมกับสังคม ท่านสามารถพัฒนาความมั่นคงทางจิตใจ ควบคู่กับการรักษาความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้คนในชุมชน สะท้อนบทบาทของพระสงฆ์ในฐานะสถาบันกลางที่เชื่อมโยงศาสนากับสังคมได้อย่างงดงาม บทเรียนเหล่านี้จึงเป็นข้อคิดอันล้ำค่าที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ทั้งในชีวิตทางธรรมและในชีวิตประจำวันของพุทธศาสนิกชนทั่วไป

องค์ความรู้ใหม่ (ถ้ามี)

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงชีวประวัติ การปฏิบัติธรรม และบทบาทของพระโปธิละ งานวิจัยนี้สามารถสรุปองค์ความรู้สำคัญในเชิงวิชาการเป็นแผนภาพได้ดังนี้

ภาพที่ 2 องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

1. องค์ความรู้เชิงชีวประวัติและประวัติศาสตร์ 1) พระโปธิละเป็นพระสงฆ์ล้านนาที่มีบทบาทสำคัญทั้งด้านการศึกษา การเผยแผ่พระพุทธศาสนา และการอนุรักษ์เอกสารใบลาน การศึกษาชีวประวัติของท่านช่วยสะท้อนให้เห็นบทบาทของพระสงฆ์ในสังคมล้านนา 2) ข้อมูลชีวประวัติสะท้อนบริบทสังคม วัฒนธรรม และประเพณีของล้านนาในสมัยนั้น การวิเคราะห์เหล่านี้ช่วยให้เข้าใจวิถีชีวิตและความเชื่อของชุมชน รวมถึงบทบาทของวัดในการเป็นศูนย์กลางทางจิตวิญญาณ 3) การวิเคราะห์ประวัติช่วยให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างพระสงฆ์กับชุมชนและบทบาททางศาสนา ทำให้สามารถเข้าใจการดำรงชีวิตของพระสงฆ์ในมิติสังคมและวัฒนธรรมอย่างลึกซึ้ง

2. องค์ความรู้เชิงปัญหาและการวิพากษ์ 1) การดำหนิว่าเป็น “ผู้มีใบลานเปล่า” สะท้อนปัจจัยหลายด้าน ทั้งด้านการศึกษา การตีความทางศาสนา และบริบทสังคม การวิพากษ์นี้จึงไม่สามารถตีความได้เพียงแง่มุมเดียว 2) การตีความเชิงเปรียบเทียบช่วยให้นักวิจัยเห็นว่าคำวิจารณ์หรือการดำหนิอาจมีหลายมิติ ไม่ใช่ข้อบกพร่องเพียงด้านเดียว 3) การเข้าใจบริบทเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมจำเป็นต่อการวิเคราะห์พฤติกรรมและบทบาทของพระสงฆ์

3. องค์ความรู้เชิงการพัฒนาตนเองและการปฏิบัติธรรม 1) พระโปธิละพัฒนาตนเองโดยการปฏิบัติธรรมประจำวัน การศึกษาอย่างต่อเนื่อง และการบำเพ็ญคุณธรรม 2) การประยุกต์สัปปุริสธรรม 7 และอิทธิบาท 4 ทำให้การพัฒนาตนเองมีกรอบและระบบ การมีหลักธรรมเป็นเครื่องชี้นำช่วยให้การฝึกฝนตนเองมีความชัดเจนและเป็นระบบ 3) การเผยแผ่ธรรมและการสอนผู้อื่นช่วยเสริมสร้างการเรียนรู้ร่วมกับชุมชน และสร้างสมดุลระหว่างตนเองกับสังคม

4. ข้อคิดและบทเรียนเชิงวิชาการ 1) การบรรลุลัทธิธรรมและการพัฒนาตนเองต้องอาศัยการศึกษา ปฏิบัติธรรม คุณธรรม และความอดทนต่ออุปสรรค 2) การตีความปรากฏการณ์ทางศาสนาควรพิจารณาบริบททางวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และสังคมควบคู่กัน 3) การแบ่งปันความรู้และบทเรียนแก่ผู้อื่นเป็นแนวทางหนึ่งในการพัฒนาตนเองอย่างยั่งยืน

องค์ความรู้จากการวิจัยครั้งนี้สรุปได้ว่า พระโพธิละเป็นแบบอย่างของพระสงฆ์ที่พัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง มีคุณธรรม และสามารถเผชิญกับคำวิจารณ์อย่างมีสติ ข้อมูลชีวประวัติและบทบาทของท่านช่วยให้เข้าใจบริบทสังคม ศาสนา และวัฒนธรรมล้านนา และสามารถนำแนวคิดเหล่านี้ไปประยุกต์ใช้ในการศึกษา และการพัฒนาตนเองในยุคปัจจุบัน

อภิปรายผล

จากการศึกษาชีวประวัติและบทบาทของพระโพธิละ พบว่าข้อมูลทางประวัติศาสตร์สะท้อนถึงความสำคัญของพระสงฆ์ในสังคมล้านนา ทั้งในด้านศาสนา การศึกษา และการมีบทบาทต่อสังคมโดยรอบ พระโพธิละไม่เพียงแต่เป็นผู้สืบทอดพระธรรมวินัย หากยังเป็นแบบอย่างด้านคุณธรรม จริยธรรม และการปฏิบัติธรรมที่เชื่อมโยงกับการศึกษาและการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้กับชุมชน สิ่งนี้ชี้ให้เห็นว่า พระสงฆ์ในอดีตมีบทบาทหลากหลาย ไม่ได้จำกัดอยู่เพียงในวัด แต่ยังขยายสู่การเป็นผู้นำทางปัญญาและทางสังคมด้วย ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับแนวคิดของพระธรรมปิฎก (ประยูร ธมฺมปญฺโญ) (2558) ที่เสนอว่า พระสงฆ์เป็นสถาบันทางศาสนาที่ทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการสืบทอดองค์ความรู้และวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างต่อเนื่อง พระสงฆ์ไม่เพียงรักษาความสมบูรณ์ของพระธรรมคำสอน แต่ยังเป็นผู้ขัดเกลาจิตใจและสร้างสมดุลทางศีลธรรมแก่สังคม โดยกรณีของพระโพธิละถือเป็นหลักฐานชัดเจนที่สะท้อนบทบาทดังกล่าว ซึ่งตอกย้ำถึงความสำคัญของการศึกษาชีวประวัติพระสงฆ์ในเชิงพุทธประวัติศาสตร์และพุทธจริยศาสตร์

ปรากฏการณ์ที่พระโพธิละถูกตำหนิว่าเป็น “ผู้มีโบลานเปล่า” นับเป็นกรณีศึกษาที่น่าสนใจในการทำ ความเข้าใจการตีความและการวิพากษ์เชิงสังคมในบริบทของพระสงฆ์ล้านนา การถูกเรียกเช่นนั้นได้เป็นการ ปฏิเสธคุณธรรมของท่านโดยตรง แต่สะท้อนมุมมองของชุมชนที่คาดหวังให้พระสงฆ์ต้องมีทั้งความรู้ทางปริยัติ และการปฏิบัติธรรมควบคู่กันไป ดังนั้น การดำเนินจึงมิใช่เพียงการวิพากษ์บุคคล แต่เป็นการสะท้อนมาตรฐาน และค่านิยมทางศาสนาของสังคมในยุคนั้น ผลการวิเคราะห์สอดคล้องกับงานวิจัยของอินทร์คำ (2563) ที่ อธิบายว่าการวิพากษ์พระสงฆ์ควรทำความเข้าใจผ่านบริบททางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม (อินทร์คำ, ส., 2563) กล่าวคือ ปรากฏการณ์โบลานเปล่าอาจมิใช่เพียงการติตราเชิงลบ แต่เป็นการสะท้อนพลวัตของสังคม พุทธที่ใช้การวิจารณ์เป็นกลไกขัดเกลาพระสงฆ์ให้ดำรงตนอย่างสมบูรณ์ยิ่งขึ้นทั้งด้านวิชาการและการปฏิบัติ ธรรม

การพัฒนาตนเองของพระโพธิละจนกระทั่งบรรลุลัทธิธรรม แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการผสมผสาน ทั้งการศึกษา การปฏิบัติ และการบำเพ็ญคุณธรรมร่วมกันอย่างสมดุล มิใช่เพียงการยึดติดกับการเรียนรู้เชิง

ปริยัติหรือการปฏิบัติธรรมเพียงด้านใดด้านหนึ่ง หากแต่เป็นกระบวนการแบบองค์รวมที่เชื่อมโยงกันทั้งสามประการ การบรรลุดุธรรมจึงมิได้เกิดขึ้นโดยบังเอิญ แต่เป็นผลของความเพียรพยายามและการจัดวางวิถีชีวิตตามหลักพุทธธรรมอย่างต่อเนื่อง

แนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับหลัก **สัปปริยธรรม 7** และ **อิทธิบาท 4** ซึ่งเป็นกรอบคิดสำคัญของการพัฒนาตนเองในเชิงพุทธศาสนา โดยสัปปริยธรรมเน้นการรู้เหตุ รู้ผล รู้จักตน และการวางตนอย่างเหมาะสมในสังคม ขณะที่อิทธิบาท 4 เน้นปัจจัยภายในที่นำไปสู่ความสำเร็จ ได้แก่ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา การประยุกต์ใช้หลักธรรมทั้งสองชุดนี้ในชีวิตจริงของพระปณิธาน ทำให้การปฏิบัติของท่านเป็นระบบ มีทิศทาง และนำไปสู่การบรรลุดุธรรมในที่สุด ซึ่งเป็นแบบอย่างของการพัฒนาตนเองที่สอดคล้องกับคำสอนในพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2558)

ข้อคิดเชิงวิชาการจากเรื่องราวของพระปณิธานสะท้อนให้เห็นว่า การพัฒนาตนเองในเชิงพระพุทธศาสนามีได้เป็นเพียงกระบวนการทางจิตวิญญาณที่เกิดขึ้นในระดับปัจเจกบุคคลเท่านั้น หากแต่ยังเชื่อมโยงกับมิติของสังคมและวัฒนธรรมโดยรอบอย่างลึกซึ้ง พระปณิธานได้แสดงให้เห็นว่า การบรรลุดุธรรมที่แท้จริงต้องควบคู่กับการมีบทบาทและการสร้างคุณประโยชน์แก่ชุมชน ไม่ว่าจะเป็นการเผยแผ่ธรรม การให้คำปรึกษา หรือการอนุรักษ์วัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนา สิ่งเหล่านี้ช่วยให้การปฏิบัติธรรมมิได้เป็นเพียงการแสวงหาความพ้นทุกข์ส่วนตัว แต่เป็นการหลอมรวมการพัฒนาตนเองเข้ากับการเกื้อกูลผู้อื่น

การตีความเชิงวิชาการจึงควรพิจารณาข้อมูลในหลายมิติ ทั้งด้านชีวประวัติส่วนบุคคล บริบททางสังคม และเงื่อนไขทางวัฒนธรรม เพื่อให้ได้มุมมองที่รอบด้านและลึกซึ้งมากขึ้น แนวทางนี้สอดคล้องกับข้อเสนอของ เสถียรพงษ์ (2560) ที่เน้นว่าการศึกษาพุทธปรัชญาและพระสงฆ์ในประวัติศาสตร์จำเป็นต้องอาศัยการวิเคราะห์ในหลายมิติร่วมกัน เพื่อป้องกันการตีความที่คับแคบหรือมุ่งเพียงด้านใดด้านหนึ่ง

ข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะใน 3 ประเด็น ได้แก่ 1) ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ 2) ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ และ 3) ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ภาครัฐและสถาบันทางศาสนาควรให้ความสำคัญต่อการอนุรักษ์และส่งเสริมการศึกษาเรื่องราวของพระเถระผู้มีบทบาททางพระพุทธศาสนา เช่น พระปณิธาน ผ่านการบรรจุไว้ในหลักสูตรการเรียนการสอน การสร้างแหล่งเรียนรู้ และการสนับสนุนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้จะช่วยให้พระสงฆ์และพุทธศาสนิกชนตระหนักถึงคุณค่าของการพัฒนาตนเองและการเรียนรู้ที่ต่อเนื่อง รวมทั้งสามารถนำบทเรียนมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาสังคมร่วมสมัยได้อย่างเป็นระบบ

2. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

ผลการศึกษาสามารถนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนพระพุทธศาสนาในระดับอุดมศึกษา

โดยเฉพาะด้านพุทธจริยศาสตร์ ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา และพระพุทธศาสนากับสังคม เพื่อให้บัณฑิต นักศึกษาได้เห็นตัวอย่างเชิงประจักษ์ของการพัฒนาตนเองและการมีส่วนร่วมกับสังคม นอกจากนี้ยังสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการฝึกอบรมพระสงฆ์และผู้นำชุมชนให้มีความเข้าใจในหลักการเรียนรู้ตลอดชีวิต และการปรับใช้พระพุทธธรรมในการแก้ปัญหาชีวิตและสังคม

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

งานวิจัยในอนาคตควรขยายขอบเขตการศึกษาไปยังพระเถระรูปอื่น ๆ ที่มีบทบาทคล้ายคลึงกับพระโพธิ์ละ เพื่อเปรียบเทียบและสังเคราะห์ให้เห็นความหลากหลายทางแนวคิดและการปฏิบัติ อีกทั้งควรศึกษามิติทางสังคมและวัฒนธรรมร่วมสมัยควบคู่กับการตีความเชิงประวัติศาสตร์ เพื่อสร้างองค์ความรู้ที่เชื่อมโยงอดีตกับปัจจุบันอย่างเป็นระบบ รวมทั้งการศึกษผลกระทบจากการนำบทเรียนเหล่านี้ไปประยุกต์ใช้จริงในชุมชนและสังคมไทย

เอกสารอ้างอิง

- ธรรมธารา. (2556). พระโพธิ์ละ: ไบลานเปล่าและบทเรียนทางพระพุทธศาสนา. *วารสารพุทธศาสตร์*, 21(3), 45-60.
- ปรีชา ช้างขวัญยืน. (2550). *พระพุทธศาสนากับสังคมไทย*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2558). *พุทธธรรม*. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม.
- พิสิฐ วงศ์วัฒนศานต์. (2563). การศึกษาพระพุทธศาสนาในสังคมไทยปัจจุบัน. *วารสารพุทธศาสตร์ศึกษา*, 18(2), 11-29.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2551). *สารานุกรมศัพท์พุทธศาสน์ฉบับราชบัณฑิตยสถาน*. กรุงเทพมหานคร: ราชบัณฑิตยสถาน.
- สุนทร พันธุ์สุวรรณ. (2555). วัดกับการศึกษาไทยในอดีต. *วารสารศึกษาศาสตร์*, 30(1), 45-62.
- เสถียรพงษ์ วรรณปก. (2560). *พุทธปรัชญาและการตีความเชิงวิชาการ*. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- อินทร์คำ, ส. (2563). *พระสงฆ์กับการวิพากษ์วิจารณ์ในสังคมล้านนา*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.